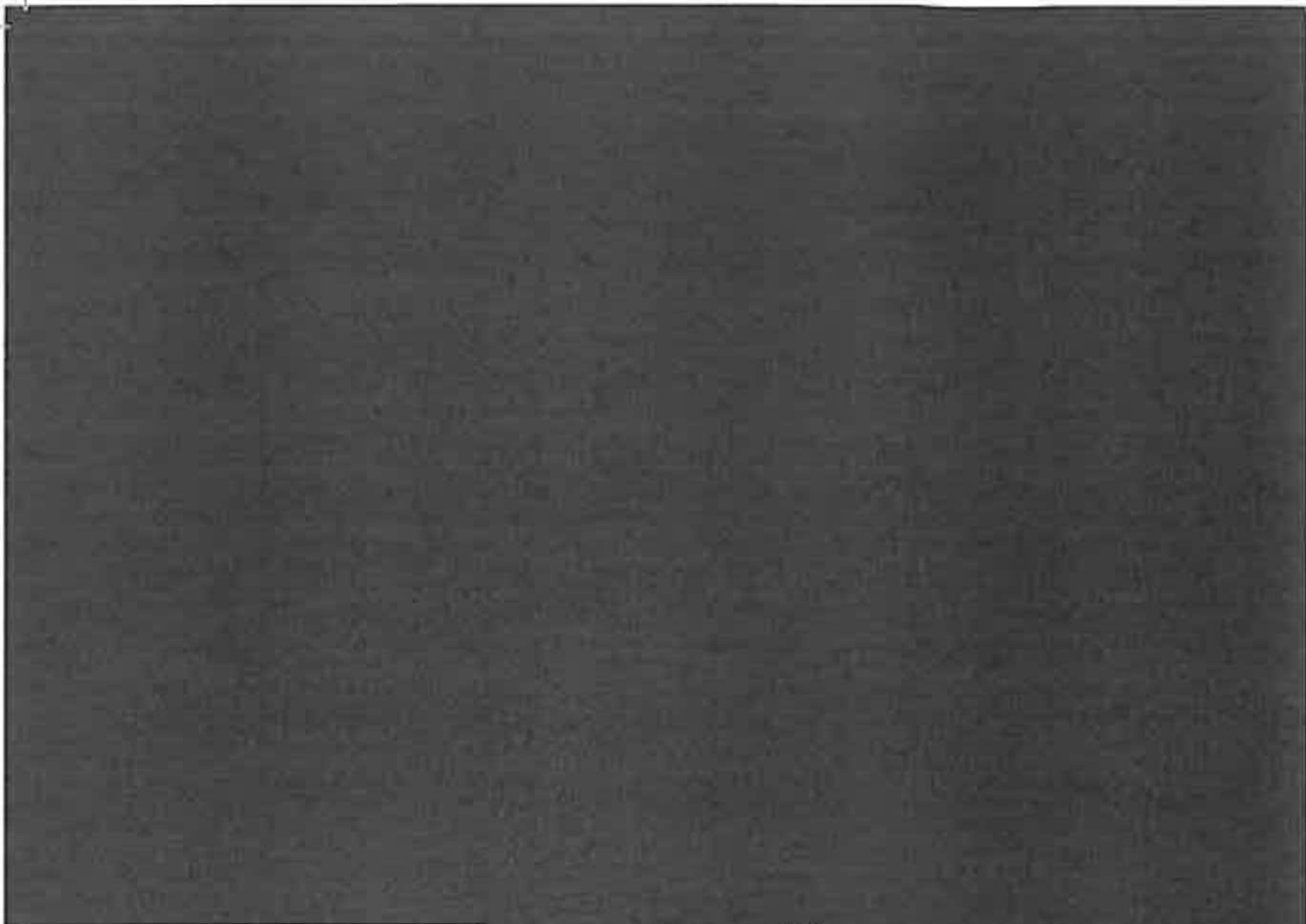

Jaarverslag Erfgoedinspectie

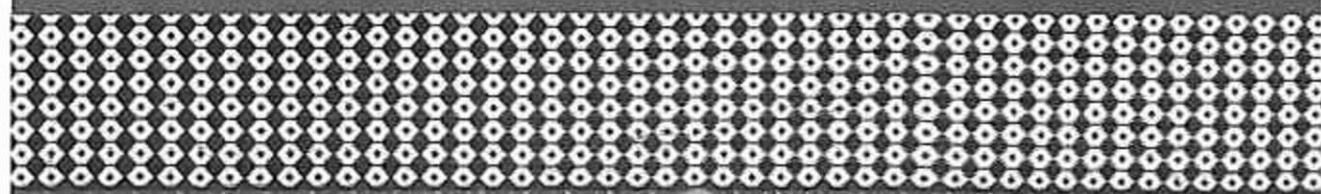
Verslag van het toezicht in 2012

Werelderfgoed Het Woudagemaal (bron: Nationale Beeldbank)

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1 Erfgoedinspectiebrede activiteiten	7
2 Archeologische monumenten, opgravingen en vondsten	11
3 Rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten	15
4 Archieven en de informatiehuishouding van de centrale overheid	19
5 Rijkscollectie	23
6 Beschermde cultuuroederen	27
7 Incidentmeldingen en informatievragen	31
Publicaties/rapporten in 2012/afkortingen	35

De Erfgoedinspectie (bron: Erfgoedinspectie)

Voorwoord

Het afgelopen jaar heeft de Erfgoedinspectie aandacht gevraagd voor twee onderwerpen: de duurzame digitale toegankelijkheid van overheidsinformatie (rapport *Beperkt houdbaar?*) en onrechtmatige handelingen op de gebieden archeologie en archieven (rapport *Grenzen overschreden?*). Met het rapport *Erfgoed in goede handen?* is een nulmeting gegeven van de wijze waarop gemeenten hun verantwoordelijkheid invullen voor de zorg voor rijksmonumenten en archeologie. Begin 2013 heb ik dit rapport overgedragen aan de bestuurlijke vertegenwoordiger van het Interprovinciaal Overleg.

In 2012 heeft de Erfgoedinspectie 5 thema- en 70 inspectieonderzoeken verricht, 245 incidentmeldingen en informatievragen behandeld en 385 uitvoervergunningen verleend.

Uit dit jaarverslag blijkt dat toezicht de verantwoordelijken scherp houdt, de aandacht vestigt op risico's en bijdraagt aan de naleving van wet- en regelgeving voor het cultureel erfgoed. Ook signalen uit het veld bevestigen het belang van toezicht.

Dit jaarverslag heeft mede input geleverd voor de toezichtinzet in het werkprogramma 2013-2014 (zie www.erfgoedinspectie.nl).

Barbara Siregar
Directeur Erfgoedinspectie

Bodenwondsten (bron: Nationale Beeldbank)

1

Erfgoed- inspectiebrede activiteiten

In 2012 zijn twee erfgoedinspectiebrede activiteiten uitgevoerd. Eén daarvan is de monitor, die een vaste waarde is geworden in het toezichtinstrumentarium van de Erfgoedinspectie. Deze is nu voor de tweede keer voor het gehele toezichtveld uitgevoerd.

Grenzen overschreden?

In 2012 is het rapport over het onderzoek van de Erfgoedinspectie naar de onrechtmatige handelingen en kwetsbaarheden op de gebieden van archeologie en archieven toegestuurd aan de Tweede Kamer (Tweede Kamer, vergaderjaar 2012-2013, 31255 nr.14). Aanleiding voor het onderzoek is het van kracht worden in Nederland (2009) van het UNESCO-verdrag 1970 inzake de onrechtmatige invoer, uitvoer en eigendoms-overdracht van cultuurgoederen. Voor beide gebieden bestaat de indruk dat het om grote aantallen gaat, maar dat zelden aangifte van onrechtmatige handelingen wordt gedaan. De belangrijkste conclusies en aanbevelingen zijn voor de twee erfgoedgebieden verschillend. Voor archeologie schat de Erfgoedinspectie dat er jaarlijks sprake is van 5.000-10.000 gevallen van opgraving zonder vergunning of het niet melden van vondsten, zoals munten.

Aanbevolen is om een discussie te starten binnen de sector om de omvang en ernst van de illegale handelingen te bepalen en om voor bepaalde vondstcategorieën een vrijstelling te geven van de verplichte uitvoervergunningen. Aan deze aanbeveling heeft de minister gevolg gegeven. De uitvoering is opgepakt door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in samenspraak met de Erfgoedinspectie en het veld.

Handwritten text on a small, folded piece of paper, possibly a receipt or a note, with some numbers and names visible.

Handwritten text on a larger, folded piece of paper, possibly a letter or a document, with a prominent heading that reads "Geenachtbare Richten". The text is written in a cursive script and is partially obscured by the folds of the paper.

Ook zal worden onderzocht hoe het systeem van vondstmeldingen (het Archeologische Informatiesysteem ARCHIS III) door bijvoorbeeld amateurs beter kan functioneren. Uiteindelijk zal dan de Erfgoedinspectie haar rol binnen een vernieuwd handhavingsbeleid kunnen bepalen. Bij de archiefsector is het probleem eenduidiger en goed benoembaar: het gaat vooral om diefstal van archiefmateriaal. Dit is ernstig, omdat het kan gaan om zeldzame en onvervangbare objecten.

Op een symposium, georganiseerd door de Koninklijke Bibliotheek, heeft de Erfgoedinspectie er op aangedrongen dat de archiefinstellingen aandacht schenken aan veiligheidszorg en risicomanagement en beleid vaststellen tegen diefstal. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de kennis bij de Koninklijke Bibliotheek, het Nationaal Archief (NA) en de Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed (RCE). Ook kan gebruik worden gemaakt van de wettelijke mogelijkheden tot handhaving door de Erfgoedinspectie.

Monitor 2011-2012

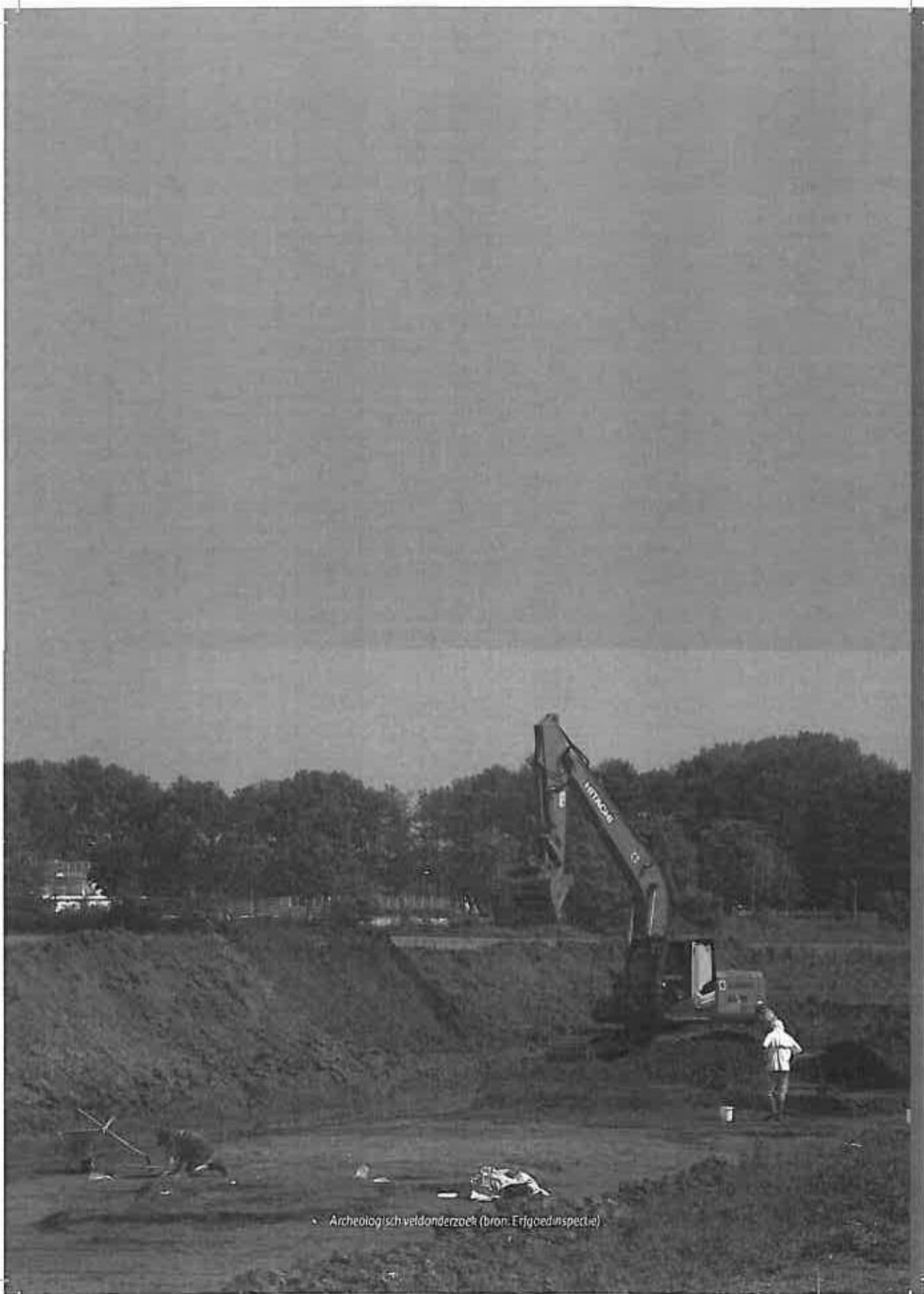
Het jaar 2012 heeft in het teken gestaan van de verwerking van de monitorgegevens.

De monitor is een instrument waarmee de Erfgoedinspectie een indicatie krijgt van de naleving van wet- en regelgeving. Circa 750 organisaties zijn met een digitale vragenlijst bevraagd. De respons voor de toezichtvelden Archeologie, Collecties en Monumenten ligt deze keer op 100%, die voor het toezichtveld Archieven op 95% (tabel 1).

De uitkomsten zijn ingezet voor de risicoanalyses, waarop het werkprogramma 2013-2014 is gebaseerd. De individuele uitkomsten zijn aangeboden aan de deelnemende organisaties in de vorm van een kleurrapportage. Op deze manier is in één oogopslag duidelijk of zij hun taken op de indicatoren voldoende uitvoeren en waar verbetering mogelijk is. De overkoepelende publicatie vindt in 2013 plaats.

Tabel 1: Responsoverzicht monitor

	Monitor 2009 - 2010		Monitor 2011 - 2012	
	Aantal organisaties	Responspercentage	Aantal organisaties	Responspercentage
Gemeenten	440	79%	418	100%
Archieven	269	88%	278	95%
Collecties	40	100%	39	100%
Vergunninghouders archeologie	-	-	57	100%

Archeologisch veldonderzoek (bron: Erfgoedinspectie)

2

Archeologische monumenten, opgravingen en vondsten

De Erfgoedinspectie houdt toezicht op de naleving van de Monumentenwet 1988 bij archeologische opgravingen, en bij de omgang met vondsten en wettelijk beschermde archeologische monumenten, zoals grafheuvels en hunebedden. In haar toezicht sluit de Erfgoedinspectie aan op de kwaliteitssystematiek van de beroepsgroep.

Actueel

In 2012 werden geluiden gehoord dat het archeologische bedrijfsleven in zwaar weer is beland. Dit wordt niet overtuigend bevestigd door de in tabel 2 vermelde gegevens van de in 2012 uitgevoerde projecten, in vergelijking tot de langjarige reeks van projecten. Tabel 3 geeft wel een indicatie dat de markt onder druk staat: het aantal kortdurende projecten is ook in 2012 weer gestegen, terwijl het aantal langdurige projecten meer dan gehalveerd is.

Het risico bestaat dat door een krimpende markt, voortkomend uit de stagnerende ruimtelijke ontwikkeling, een neerwaartse prijs-spiraal ontstaat bij de aanbesteding van onderzoeken. Dit kan een negatieve invloed hebben op de kwaliteit. Toezicht moet daarop alert zijn.

Inzet voldoende gekwalificeerd personeel

De Erfgoedinspectie heeft in 2012 tien opgravingen, vier proefsleufonderzoeken en één begeleiding bezocht. Het beeld is zeer vergelijkbaar met de voorgaande jaren: vijf projecten werden vlekkeloos uitgevoerd, bij acht projecten was sprake van (soms geringe) tekortkomingen. Bij twee vergunninghouders werd onvoldoende gekwalificeerd personeel ingezet voor respectievelijk het opstellen van het programma van eisen en het leidinggeven aan het project. Positief is dat bij alle geïnspecteerde projecten waar digitaal gewerkt werd, dagelijks een back-up gemaakt werd.

Tabel 2: Aantal uitgevoerde onderzoeken per soort onderzoek (bron: Archis, stand 1 januari 2013)

In aantallen	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Booronderzoek	-	-	2233	2355	2559	2243	2310	2114	2064
Proefsleuven	232	324	410	421	504	498	530	494	465
Begeleiding	177	242	213	248	254	279	312	366	411
Opgraving	194	193	188	193	204	197	151	181	174

Tabel 3: Duur van de opgravingen (bron: Archis, stand 1 januari 2013)

In % (N=174)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1 - 5 dagen	28	31	34	30	29	29	25	33	37
6 - 10 dagen	12	12	15	19	21	18	21	18	21
11 - 30 dagen	22	36	29	31	34	31	32	28	28
> 30 dagen	20	20	18	20	14	20	20	20	8
onbekend	19	2	3	1	1	1	1	1	7
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Dit jaar is voor het eerst ook gekeken naar de bekendheid van de kwaliteitszorg van de eigen organisatie bij leidinggevendenden in het veld. Dit is van belang, omdat de kennis hiervan bij individuele medewerkers als graadmeter kan dienen voor de mate waarin de kwaliteitszorg binnen een organisatie geïmplementeerd is. Iedere vergunninghouder heeft in de Monitor Erfgoedinspectie 2011-2012 aangegeven welke elementen van kwaliteitszorg de organisatie toepast.¹ Tijdens de inspectie is gevraagd of deze elementen - voor zover aanwezig - bij de leidinggevende bekend zijn. Over het algemeen bleek dit het geval.

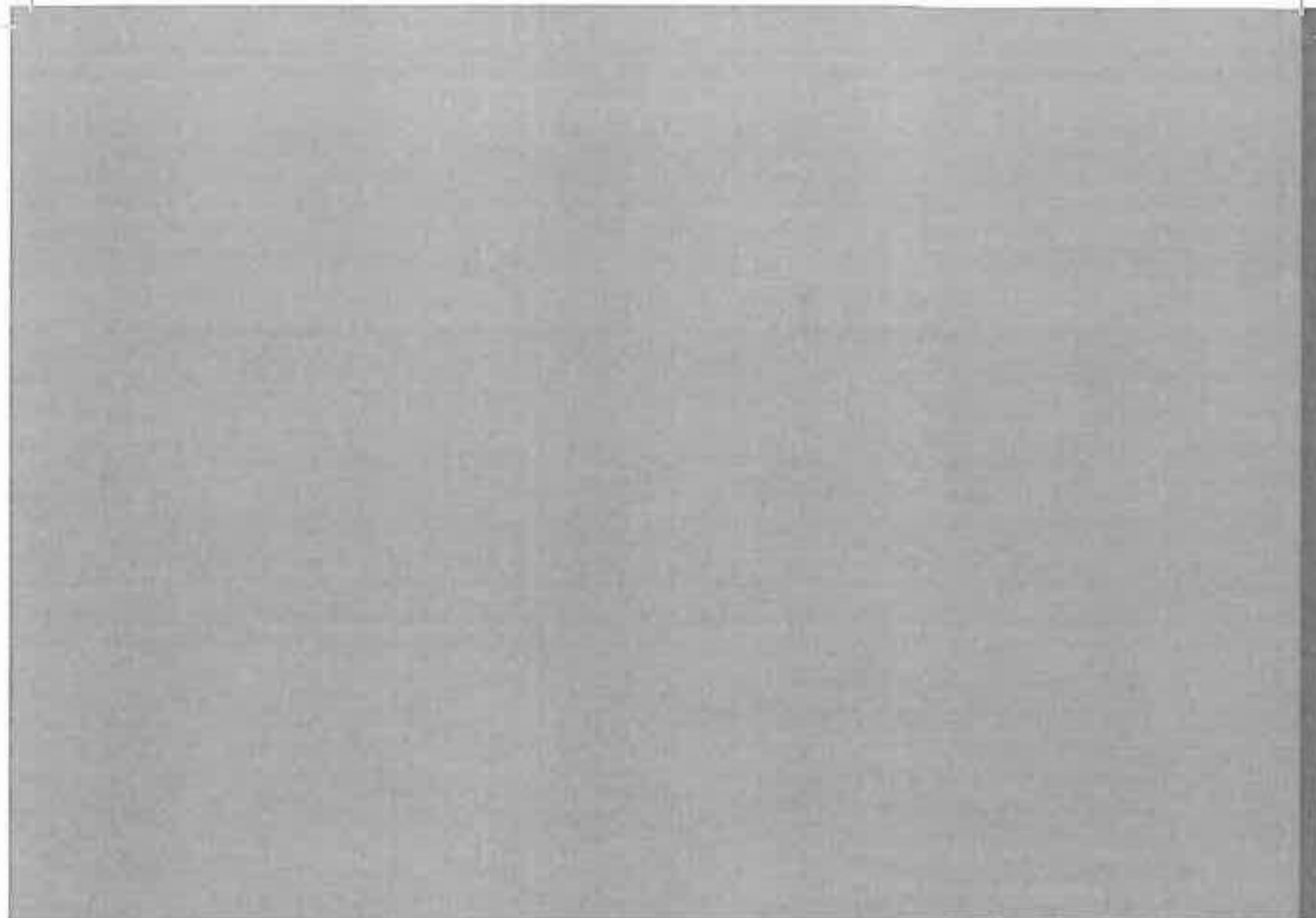
Alleen het feit dat er interne audits gehouden worden bleek bij leidinggevendenden vaak niet bekend. De geïnspecteerde bedrijven zijn hiervan op de hoogte gesteld.

antwoordden op de vraag of zij bij de vaststelling van bestemmingsplannen rekening houden met archeologie. Bij dit positieve beeld moet de kanttekening worden geplaatst dat niet is onderzocht of de beschermende regels recht doen aan de aard en omvang van de archeologische waarden, en of het proces van vergunningverlening dat uit de regels voortvloeit in de praktijk ook echt leidt tot behoud van archeologisch erfgoed. Het onderzoeksresultaat is verwerkt in het rapport *Erfgoed in goede handen?* (zie hoofdstuk 3).

Gemeenten en archeologisch erfgoed

Gemeenten die zeggen dat zij 'rekening houden met archeologie' bij de vaststelling van alle bestemmingsplannen geven hier over het algemeen serieus invulling aan. Meestal toetsen zij bestemmingsplannen aan archeologisch vooronderzoek, waarden- en verwachtingenkaarten, of laten archeologisch vooronderzoek doen. Bij vaststelling van het bestemmingsplan wordt het archeologisch belang daadwerkelijk meegewogen. Als blijkt dat er misschien archeologisch erfgoed in de bodem aanwezig is, worden veelal beschermende regels opgenomen. Dat concludeert de Erfgoedinspectie uit een analyse van 680 vastgestelde bestemmingsplannen van 63 gemeenten die in de Monitor Erfgoedinspectie 2009-2010 positief

¹ Iedere vergunninghouder heeft in de Monitor Erfgoedinspectie 2011-2012 aangegeven welke elementen van kwaliteitszorg de organisatie toepast: een kwaliteitshandboek, een kwaliteitscoördinator, kwaliteitsoverleg, procesbeschrijvingen, standaardformulieren, interne audits, een certificaat.

Monumentale boerderij in de gemeente Vaals (bron: Erfgoedinspectie)

3

Rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten

Tot het van kracht worden van de Wet revitalisering generiek toezicht op 1 oktober 2012, hield de Erfgoedinspectie toezicht op de naleving van de Monumentenwet 1988 en aanverwante regelgeving. Daartoe inspecteerde de Erfgoedinspectie de vergunningverlening en het ruimtelijk beleid voor rijksmonumenten en rijksbeschermde stads- en dorpsgezichten.

Actueel

Het speelveld van de rijksmonumenten is in beweging. Door het streven naar vereenvoudiging van bestuur is het toezicht op de gemeentelijke monumentenzorg in 2012 overgedragen aan de provincies. Veel gemeenten geven aan dat zij de toetsende en intervisiewerkzaamheden van de Erfgoedinspectie op de gemeentelijke monumentenzorg in de afgelopen jaren als een steun in de rug hebben ervaren. De geïnspecteerde gemeenten zagen meerwaarde in de uitgebrachte inspectierapporten en hebben zich vaak kunnen verbeteren door een inspectie. Ook uit het onderzoeksrapport *Erfgoed in goede handen?* is gebleken dat het effect van de inspecties bij afzonderlijke gemeenten groot is.

De gemeentelijke zorg voor door het rijk beschermde erfgoed

In het verslagjaar zijn door de Erfgoedinspectie drie gemeenten geïnspecteerd: Maasgouw, Vaals en Enkhuisen. Uit de inspecties blijkt dat deze gemeenten voldoende aandacht hebben voor de cultuurhistorische waarden van de beschermde rijksmonumenten en stads- en dorpsgezichten.

Voormalig kantongerecht in de gemeente Harlingen (bron: Erfgoedinspectie)

In de gemeenten Groningen, Harlingen, Heerenveen, Middelburg en Zaanstad zijn vervolgininspecties uitgevoerd. Hierbij is geconcludeerd dat de gemeenten de aanbevelingen van de Erfgoedinspectie in acht nemen. De monumentenzorg is in deze gemeenten nu redelijk tot goed geborgd.

De Erfgoedinspectie adviseert de provincies om bij de inrichting van het interbestuurlijke toezicht op gemeenten de aanbevelingen uit dit onderzoeksrapport op te pakken. Begin 2013 heeft de Erfgoedinspectie een discussie-bijeenkomst georganiseerd waarbij de aanbevelingen in het rapport centraal stonden. Het rapport is inmiddels aan de Tweede Kamer aangeboden (Tweede Kamer, vergaderjaar 2012-2013, 32156 nr.44).

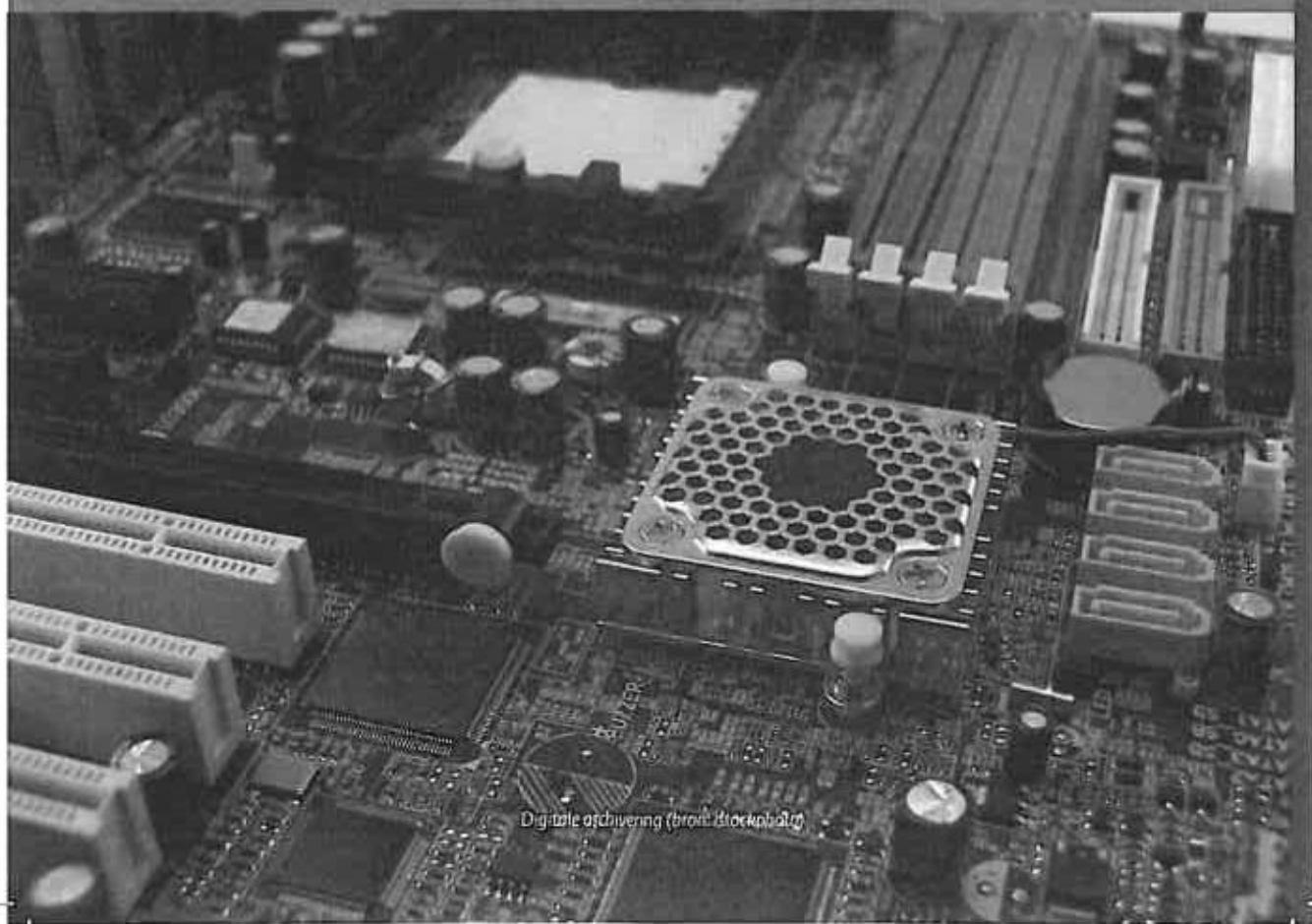
Erfgoed in goede handen?

In 2012 is gewerkt aan het rapport *Erfgoed in goede handen? Focus op de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor rijksmonumenten, beschermde stads- en dorpsgezichten en archeologie*. Gemeenten hebben belangrijke taken en bevoegdheden:

- vergunningverlening voor restauraties en wijzigingen van rijksmonumenten en in beschermde stads- en dorpsgezichten;
- toezicht op de uitvoering van deze ingrepen;
- borgen van het archeologisch belang in bestemmingsplannen;
- voeren van beleid voor het cultureel erfgoed binnen de gemeente.

De Erfgoedinspectie constateert in het rapport dat veel gemeenten zich van deze verantwoordelijkheden bewust zijn. Gemeenten werken met een grote inzet en veel passie aan de instandhouding van het door het Rijk beschermde erfgoed. Maar niet altijd, en niet overal, zijn de gebouwde rijksmonumenten en de beschermde stads- en dorpsgezichten in goede handen. De ervaringen van de Erfgoedinspectie in de afgelopen zeven jaar hebben geleerd dat er nog zwakke punten in de gemeentelijke zorg voor het gebouwde erfgoed zijn. Die doen zich vooral voor bij kleinere gemeenten.

Het rapport geeft aanbevelingen ter verbetering aan de diverse betrokken actoren, zoals de gemeenten, VNG, de provinciale Steunpunten monumentenzorg en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Digitale opschrijving (bron: Stockphoto)

4

Archieven en de informatie- huishouding van de centrale overheid

Op basis van de Archiefwet 1995 houdt de Erfgoedinspectie toezicht op de kwaliteit van het beheer van de overheidsarchieven op rijksniveau. Met haar toezicht levert de Erfgoedinspectie een bijdrage aan de betrouwbaarheid en openbaarheid van de overheidsinformatie.

Actueel

Het Uitvoeringsprogramma Compacte Rijksdienst, dat uitvoering geeft aan het streven naar een kleinere en betere overheid, wordt voortgezet. Eén van de pijlers van de compacte rijksdienst is de I-strategie Rijk, waarbinnen is afgesproken dat de bestuurskernen van de departementen in 2015 volledig digitaal zullen werken. Het Kabinet heeft zich ten doel gesteld dat burgers en bedrijven uiterlijk in 2017 digitaal zaken moeten kunnen doen met de overheid. Dit betekent voor de overige onderdelen van de rijksoverheid een versnelling van de digitalisering van de informatiehuishouding en de noodzaak om het informatiebeheer zorgvuldig in te richten. Verder zullen achterstanden in het onderhoud van papieren archieven versneld moeten worden weggewerkt. De Erfgoedinspectie zal hierop toezicht houden.

Duurzame digitale toegankelijkheid

Vanaf 2011 voert de Erfgoedinspectie een meerjarig inspectieprogramma uit op het thema duurzame toegankelijkheid van digitale overheidsinformatie. Aanleiding voor dit inspectieonderzoek is de snelle en grootschalige digitalisering bij de centrale overheid en de risico's die aan deze digitalisering zijn verbonden voor de toegankelijkheid van de digitale overheidsinformatie.

De Erfgoedinspectie wil met dit programma een bijdrage leveren aan een digitaal duurzame informatiehuishouding bij de rijksoverheid en daarmee aan een transparante overheid. Eind 2012 is het eerste rapport, onder de titel *Beperkt houdbaar?* uitgebracht en aan de Tweede Kamer toegezonden (Tweede Kamer, vergaderjaar 2012-2013, 29362 nr.208). Belangrijkste conclusie uit het rapport is dat het digitale geheugen van de centrale overheid nog niet geheel op orde is. De kans dat digitale informatie ongewild en onbewust verloren raakt is groot, met alle risico's van dien voor de openbaarheid van informatie, een goede en rechtmatige bedrijfsvoering en de verantwoordingsmogelijkheden over het gevoerde beleid. Ook de collectievorming van toekomstig archief van cultuurhistorisch belang kan in het gedrang komen. In het rapport zijn aanbevelingen gedaan om de duurzame toegankelijkheid van digitale

informatie te verbeteren. De tweede fase van het inspectieprogramma is in 2012 in gang gezet met inspecties gericht op de bestuursdepartementen en de onder deze departementen ressorterende diensten.

Archiefwettelijke eisen

Tussen 2008 en 2012 heeft de Erfgoedinspectie een inspectieprogramma uitgevoerd naar drie archiefwettelijke eisen. Deze basiseisen zijn de selectielijst, het overzicht dat een overheidsorganisatie moet hebben van de aanwezige archiefbestanden en de interne beheersregels. Een overheidsorganisatie die niet aan deze eisen voldoet is niet goed in staat een duurzaam toegankelijk archief te beheren. Zeker nu organisaties de omslag naar digitaal archiveren maken, moet de basis op orde zijn. In 2012 is het genoemde inspectieprogramma afgerond en het

Te archiveren papieren dossiers (bron: Nationale Beeldbank)

eindrapport wordt in de eerste helft van 2013 gepubliceerd. Kern van het rapport is dat het merendeel van de zorgdragers aan de genoemde basiseisen voldoet, maar dat een aantal organisaties achter blijft of nog bezig is met de noodzakelijke verbeteringen. Aan deze zorgdragers worden in het eindrapport specifieke aanbevelingen gedaan. Ook biedt het rapport een totaal overzicht van de 186 organisaties die in dit programma geïnspecteerd zijn.

Goed beheer van examengegevens

De Erfgoedinspectie spant zich al enige tijd in om het archiefbeheer van onderwijsgevende instellingen te bevorderen. Het gaat de inspectie met name om goed beheer van examengegevens. De Archiefwet verplicht scholen om examengegevens zorgvuldig te bewaren maar lang niet alle instellingen zijn hiervan op de hoogte. In 2012 heeft de HBO-raad een traject ingezet gericht op het nauwgezet bewaren van examengegevens. De afronding ervan vindt naar verwachting begin 2013 plaats. Inmiddels heeft de VO-raad toegezegd in 2013 een vergelijkbaar project van start te zullen doen gaan.

Wegwerken achterstallig onderhoud papieren archieven

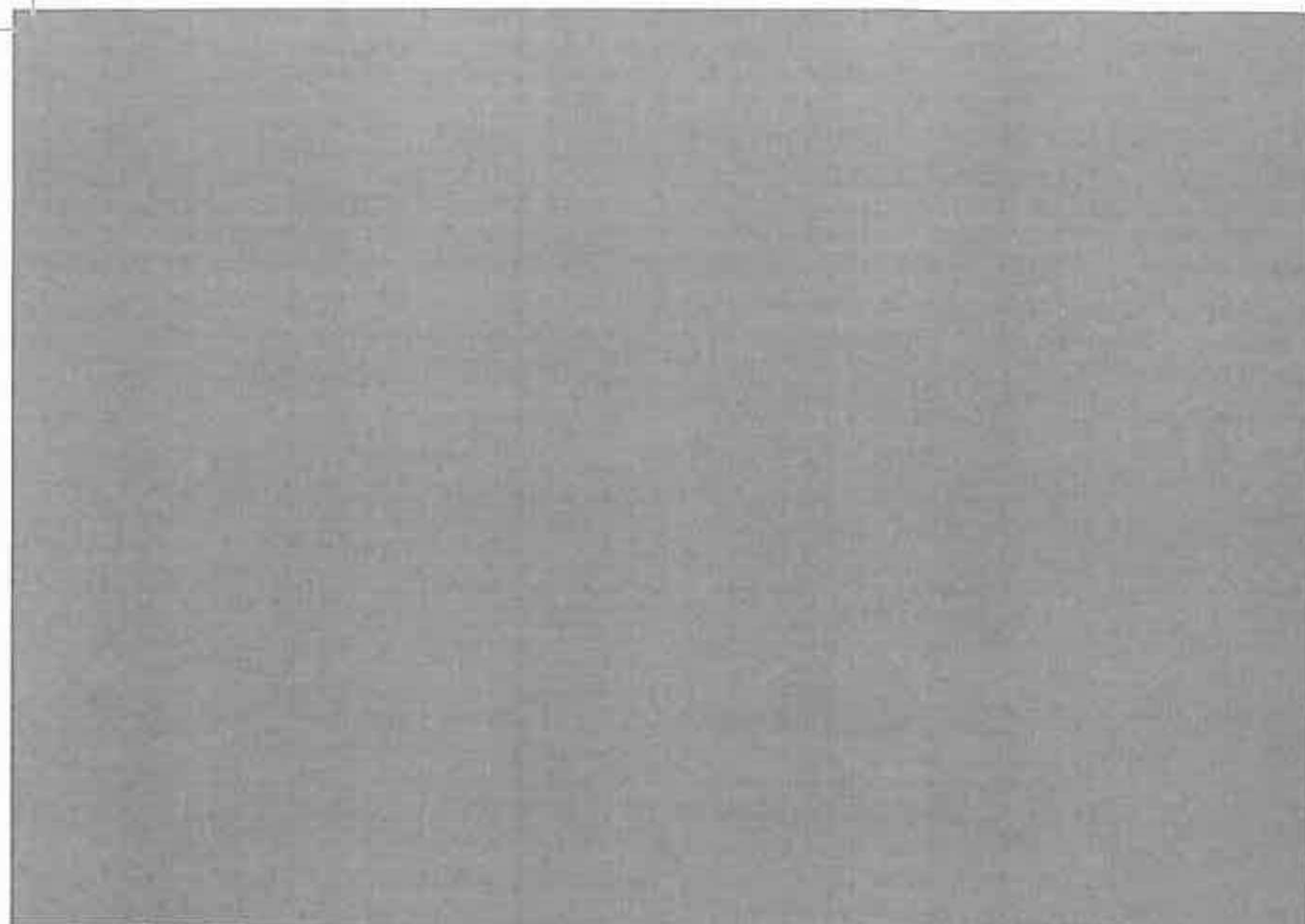
In 2012 vonden inspecties plaats op de organisatie, de kwaliteit en de voortgang van het wegwerken van de departementale achterstanden in de archiefbewerking en de uitvoering daarvan door de shared service organisatie Doc-Direkt en de departementen. De bevindingen worden in 2013 aan de Chief Information Officer voor het Rijk (BZK) gerapporteerd. Aansluitend vindt een vervolgininspectie plaats.

Voortgang in systematische kwaliteitsborging

Vanaf 2008 volgt de Erfgoedinspectie de toepassing van een kwaliteitssysteem bij de onder toezicht staande organisaties. Dit zijn de departementen, de rechtspraak en de Belastingdienst. De departementen werken samen in de Interdepartementale Commissie Chief Information Officers (ICCIO). De gezamenlijke aanpak van het kwaliteitssysteem is in 2012 niet geagendeerd. De Erfgoedinspectie heeft bij een inspectie geconstateerd dat de Belastingdienst een kwaliteitssysteem heeft ingericht en dit bij een deel van de dienst heeft ingevoerd. Op basis van een tweede integrale audit heeft de Erfgoedinspectie vertrouwen in het interne controlesysteem van de rechtspraak. Met de rechtspraakinstellingen, die al over een werkend kwaliteitssysteem beschikken, sluit de inspectie nog in 2013 een convenant af. De Erfgoedinspectie rapporteert in 2013 over de stand van zaken bij alle zorgdragers.

Verbeteracties gerechten en belastingdienst

Er zijn bij drie gerechten vervolgininspecties uitgevoerd. Deze richtten zich op de huidige staat van de archiefruimten en de voortgang van de bewerking en overbrenging van de archieven tot 1979. Ook bij de Belastingdienst is een vervolgininspectie uitgevoerd. Hierbij is nagegaan of de dienst de aanbevelingen over de toepassing van de archiefwettelijke eisen op alle bedrijfsgebonden informatie en de sturing op de uitvoering van de archiefwettelijke kaders oppakt. De rapportages worden in 2013 vastgesteld.

Museumbrocher (bron: Nationale Beeldbank)

5

Rijkscollectie

De Erfgoedinspectie houdt op basis van verschillende wettelijke regelingen toezicht op het behoud en beheer van de rijkscollectie. Met haar toezicht levert de Erfgoedinspectie een bijdrage aan het behoud en beheer en aan de zichtbaarheid van de rijkscollectie.

Actueel

Vanaf 2017 gaat het museale bestel veranderen. De Raad voor Cultuur heeft advies gegeven aan de minister van OCW. Musea zullen zich meer gaan inspannen om de eigen verdien capaciteit te vergroten en om kosten beheersbaar te houden. In de periode 2013-2016 zal de Erfgoedinspectie er op toezien wat de gevolgen hiervan zijn voor het behoud en beheer van de rijkscollectie.

Integrale veiligheidszorg

In 2012 is het rapport gepubliceerd over de resultaten van de inspecties naar de integrale veiligheidszorg bij 37 rijks gesubsidieerde collectiebeherende instellingen. Eén van de conclusies van het onderzoek is dat in de instellingen de veiligheidszorg op orde is, met uitzondering van het houden van calamiteitenoefeningen en het melden van incidenten in de landelijke database DICE. In het onderzoek is aandacht besteed aan zeven onderdelen van integrale veiligheidszorg: het integraal veiligheidsplan, collectiehulpverlening, calamiteitenoefeningen, risicoanalyse, preventieve maatregelen, incidentenregisters en veiligheidsregio's. Integrale veiligheidszorg blijft onderwerp van toezicht door de Erfgoedinspectie, onder meer in de tweejaarlijkse monitor en tijdens (thema)inspecties.

Rijkscollectie in een ontvangstruimte van de Koninklijke Marine (bron: Erfgoedinspectie)

De geanonimiseerde resultaten van het inspectieonderzoek zijn te raadplegen via de website van de Erfgoedinspectie.

De staat van de rijkscollectie bij departementen en colleges (deel 1)

De kwaliteit van behoud en beheer van een deel van de rijkscollectie die door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) in tijdelijk beheer is gegeven, was onderwerp van een inspectie in 2011. De resultaten zijn in 2012 gepubliceerd. Het onderzoek spitste zich toe op de collectie (zoals schilderijen, beelden, tapijten en meubilair) die in beheer is bij 11 kerndepartementen en acht colleges (de zogenaamde niet-museale rijkscollectiebeheerders). In het onderzoek is aandacht besteed aan vijf onderdelen die zijn afgeleid van de Regeling Materieelbeheer Museale Voorwerpen (2007): organisatie, registratie, behoud, veiligheid en zichtbaarheid. De algemene conclusie is dat vrijwel alle departementen en colleges voldoen aan de wettelijke eisen rond de administratieve organisatie en beheer en behoud van de voorwerpen. Wel ziet de Erfgoedinspectie nog enkele verbeterpunten in behoud en beheer, zoals:

- een voor iedere collectiebeheerder toegankelijke database ter beschikking gesteld door de RCE met daarin de registratie van objectgegevens (om overlap aan collectiegegevens en onduidelijkheden bij gebruik van meerdere registratiesystemen naast elkaar te vermijden);
- onderzoek naar de juridische status van aanwinsten en verwervingen door de departementen en colleges en toevoeging daarvan aan de rijkscollectie;
- de invoering van een risicoanalyse voor het afwegen van de functie en het gebruik van voorwerpen in bepaalde ruimtes in combinatie met veiligheid en conservering;

- onderzoek naar de meest optimale organisatievorm bij de (gezamenlijke) departementen voor de zorg voor de voorwerpen en naar de mogelijkheden om de zichtbaarheid van de rijkscollectie te vergroten.

Het rapport is het eerste deel van een reeks over behoud en beheer van de rijkscollectie. Naar verwachting zal in 2014 het beeld 'De staat van de rijkscollectie' compleet zijn.

De staat van de rijkscollectie bij buitenlandse posten en buitendiensten van departementen (deel 2)

In 2012 is het tweede onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van behoud en beheer van de rijkscollectie. Het gaat hier om de voorwerpen die zich bevinden bij de buitenlandse posten van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de buitendiensten van ministeries. De Erfgoedinspectie heeft onderzocht hoe het beheer is ingericht bij deze instanties en welke rol het kerndepartement hierbij speelt. Het onderzoek richtte zich op de vijf onderwerpen, die ook zijn gehanteerd bij het onderzoek naar de rijkscollectie bij departementen en colleges. Verder is onderzocht of de voorwerpen feitelijk op de locaties aanwezig zijn. In de eerste helft van 2013 wordt het onderzoeksrapport gepubliceerd.

Beschermde erfgoed: De Pansfluiter (bron: Erfgoedinspectie)

6

Beschermde cultuurgooederen

De Erfgoedinspectie houdt op basis van verschillende wettelijke regelingen toezicht op de in- en uitvoer van cultuurgooederen die in Nederland of in het land van herkomst worden beschermd.

Actueel

Kerkgebouwen verliezen in toenemende mate hun functie. De Erfgoedinspectie gaat in 2013 na welke gevolgen dit heeft voor de cultuurvoorwerpen in kerken die onder de bescherming van de wet vallen.

De onlusten in landen in het Midden-Oosten en in Mali duren voort. Dit gaat gepaard met vernietiging en plundering van het cultureel erfgoed in deze landen. Dit noodzaakt tot een onverminderde aandacht van de Erfgoedinspectie en de douane voor de illegale handel van cultuurgooederen uit deze landen.

Beschermde cultuurvoorwerpen in Nederland

In het kader van de Wet tot behoud van cultuurbezit zijn 37 inspecties uitgevoerd om de wettelijk beschermde voorwerpen op aanwezigheid te controleren. Daarbij zijn geen vermissingen geconstateerd. Desgevraagd is drie keer toestemming gegeven voor verplaatsing binnen Europa voor tentoonstellings- en restauratiedoeleinden.

Sluiten keten toezicht, opsporing en handhaving

Een mijlpaal werd bereikt in de tweede helft van 2012 met de toezegging door de minister van Veiligheid en Justitie dat binnen de regionale politiekorpsen taakaccenthouders kunstcriminaliteit worden aangesteld. Deze taakaccenthouders worden het aanspreekpunt binnen hun dienstonderdeel voor collega's. Daarnaast is de unit Kunst- en antiekriminaliteit bij de Landelijke Eenheid van de Nationale politie geformaliseerd. Belangrijke doelen zijn om gezamenlijk de informatiepositie en de aangifteprocedure van kunstcriminaliteit te verbeteren en daarmee ook de landelijke database voor gestolen kunst en antiek een

impuls te geven. Een andere verheugende ontwikkeling is de aanstelling van een officier van justitie bij het Landelijk Parket met het taakaccent Kunst- en antiekriminaliteit. Met deze nieuwe aanstellingen op het gebied van opsporing van kunst- en antiekriminaliteit wordt in de toezichtketen op het gebied van cultuuroederen aansluiting gezocht bij de Douane (controle) en de Erfgoedinspectie (toezicht op naleving) en wordt deze als het ware gesloten met complementaire taken en bevoegdheden. In 2013 wordt gewerkt aan werkafspraken en procedures rond informatie-uitwisseling en een opleidingsprogramma voor de taakaccenthouders.

De reeds bestaande goede samenwerking met de Douane is in 2012 gehandhaafd.

Beschermde erfgoed: triptiek van Jacob van Oostmaaten (bron: Erfgoedinspectie)

In- en uitvoer van cultuuroederen

In 15 gevallen verleende de Erfgoedinspectie de Douane bijstand bij het determineren van cultuuroederen die mogelijk onrechtmatig het land van herkomst hadden verlaten. Dit leidde in één geval tot in bewaringneming van voorwerpen.

De Centrale Dienst voor In- en Uitvoer (CDIU) verstreekte onder verantwoordelijkheid van de Erfgoedinspectie 385 uitvoervergunningen voor cultuuroederen, waaronder 95 vergunningen voor definitieve uitvoer. Daaronder was een vergunning voor aan Irak teruggegeven cultuuroederen. Onder de 290 vergunningen voor tijdelijke uitvoer waren 124 specifieke open vergunningen voor instrumenten van professionele musici.

Tabel 4: Uitvoervergunningen, verdeeld naar de meest voorkomende categorieën, doeleinden en bestemmingen.

Meest voorkomende categorieën cultuuroederen	
Categorie 15: overige antiquiteiten (waaronder muziekinstrumenten)	143
Categorie 3: afbeeldingen en schilderijen	114
Categorie 1: oudheidkundige voorwerpen	83
Overige categorieën	85
Totaal	385

Meest voorkomende doeleinden van uitvoer	
Handel/verkoop	129
Concertuitvoeringen	124
Expositie	121
Overige doeleinden	11
Totaal	385

Meest voorkomende bestemmingen	
Verenigde Staten	113
Zwitserland	51
Turkije	32
Overige bestemmingen	189
Totaal	385

Gestolen zilveren bier Huis Doorn (Bich, Huis Doorn)

7

Incident- meldingen en informatievragen

Meldingen vormen een belangrijke informatiebron voor het inzicht in eventuele risico's, waar vervolgens in het toezicht extra aandacht aan kan worden besteed. Van de mogelijkheid om meldingen te doen wordt, onder andere via www.erfgoedinspectie.nl met regelmaat gebruik gemaakt. Bij elke melding wordt de ernst van het incident onderzocht en bepaalt de Erfgoedinspectie haar rol. In een aantal gevallen onderneemt de Erfgoedinspectie zelf actie, soms volstaat het verstrekken van informatie, een verwijzing naar de gebruikelijke rechtsgang of uitleg over taken en bevoegdheden van derden.

Archeologische monumenten, opgravingen en vondsten

Er zijn 20 incidentmeldingen en informatievragen over archeologie binnengekomen. Zesmaal betrof het een overtreding van het verbod op het doen van opgravingen. Achtmaal werd de Erfgoedinspectie benaderd in haar rol van toezichthouder op de uitvoering van inventariserend veldonderzoek en opgravingen. De overige betroffen vragen om informatie, en meldingen over tekortkomingen in het gemeentelijke beleid. De vragen en meldingen kwamen meestal van burgers (9) of van bedrijven en instellingen die in de archeologie werkzaam zijn (8).

Rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten

De 32 vragen die binnenkwamen waren voornamelijk van particulieren die zich zorgen maakten over de omgang met rijksmonumenten of ontwikkelingen in beschermde gezichten. De meeste vragen konden direct worden afgedaan of worden doorverwezen naar de juiste instantie om de vraag te beantwoorden. De informatievragen over gemeentelijk beleid konden in de meeste gevallen worden beantwoord door uitleg over taken en bevoegdheden van derden.

Archieven

Er kwamen 110 vragen binnen over de toepassing van de Archiefwet. Het merendeel van de vragen had betrekking op het beheer van examengegevens van het Hoger Beroepsonderwijs en het voormalige Middelbaar Beroepsonderwijs. Het achterhalen van diplomagegevens blijkt voor veel burgers een probleem wanneer de scholen zijn gefuseerd of opgeheven en deze de examenresultaten niet hebben aangeleverd aan de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) dat het diplomaregister beheert. De voorlichting is hierop toegespitst.

Daarnaast zijn 11 meldingen binnengekomen en nader onderzocht. Het betreft hier voornamelijk onderzoek naar de beschikbaarheid en de raadpleegbaarheid van archieven. Naar aanleiding van vragen uit de Tweede Kamer is bij het ministerie van Veiligheid en Justitie door de Erfgoedinspectie vastgesteld dat een database met hackmeldingen in een toegankelijke staat wordt beheerd. Bij het ministerie van Buitenlandse Zaken is de noodvernietiging onderzocht die plaatsvond bij het ontruimen van de ambassade in Syrië, en een incident waarbij blijvend te bewaren archief van de ambassade in Canberra verloren is gegaan. Het overige onderzoek betrof achterstallig archiefbeheer bij het Openbaar Ministerie; de vermissing van registers van de burgerlijke stand en het optreden van inkschade in de akten. Bij de Belastingdienst is onderzoek gedaan naar vermissing van aangiftes. Met deze instellingen zijn afspraken gemaakt over de verbetering van het archiefbeheer.

De rijkscollectie en Wet tot behoud van cultuurbezit

Over de werking van de Wet tot behoud van cultuurbezit en de lijst van beschermde voorwerpen ontving de Erfgoedinspectie 15 vragen. De vragen betroffen veelal een verzoek tot inzage in de lijst van beschermde voorwerpen of uitleg over de aanwijzingsprocedure. In december werden bij een inbraak in Huis Doorn 23 zilveren en vergulde sierpullen, zogeheten muntbekers, en twee hoge, kelkvormige bekers gestolen. Het signalement van de bekers dat de Erfgoedinspectie ontving, is verder geleid naar de douane, de Nationale politie (voorheen KLPD) en Interpol. Twee maal benaderde een museum de Erfgoedinspectie specifiek over het beheer van rijkscollectie. Het ging daarbij onder meer om teruggave van een voorwerp aan de erfgenamen van de oorspronkelijke rechthebbende.

In- en uitvoer van cultuurgooderen

De Erfgoedinspectie ontving 45 vragen van veilinghuizen over een eventuele beschermde status van kunst en antiquiteiten die een bestemming in het buitenland vonden. Twaalf keer informeerde een privépersoon naar de gang van zaken rond het in- of uitvoeren van kunst en antiek. Eén vraag was afkomstig van een museum en betrof de rechtmatigheid van de verzending van een verzameling vuistbijlen en andere archeologische gebruiksvoorwerpen binnen Europa.

Klanttevredenheidsonderzoek

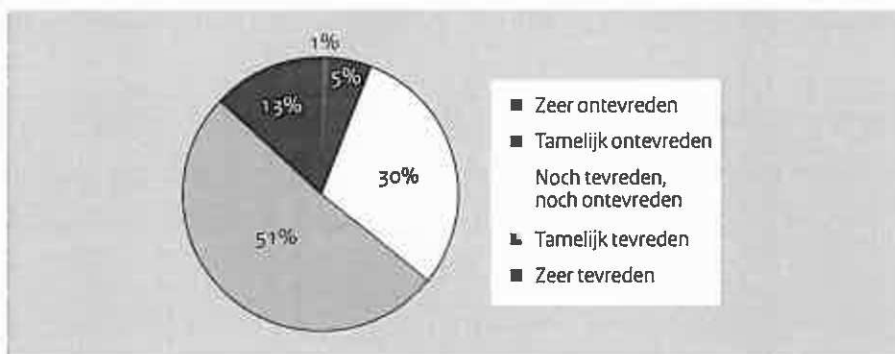
De Erfgoedinspectie heeft in 2012 een tevredenheidsonderzoek verricht onder de geïnspecteerden. Doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in hoe tevreden deze geïnspecteerden zijn over de Inspectie. Gebruik is gemaakt van het voor de rijksinspecties ontwikkelde programma InternetSpiegel. Aan 758 instellingen is een internetvragenlijst toegestuurd, waarvan 41% de vragenlijst heeft ingevuld.

De instellingen is gevraagd naar hun tevredenheid met de dienstverlening door de Erfgoedinspectie. Dit betreft onderwerpen als het inwinnen van informatie, advisering, vergunningverlening en rapportages.

Het leeuwendeel van de instellingen geeft aan tevreden tot zeer tevreden te zijn over de dienstverlening. Daarmee scoort de Erfgoedinspectie hoog in de benchmark van rijksinspecties.

Het onderzoek maakt ook inzichtelijk hoe groot de algemene tevredenheid is van instellingen over hun contact met de Erfgoedinspectie.

Grafiek 1: klanttevredenheidsonderzoek (Algemene tevredenheid)

2200 E. Main St., P.O. Box 100, Abilene, TX 79601

Publicaties/ rapporten in 2012/ afkortingen

Inspectierapporten

Archeologie

- 15 rapporten naar aanleiding van inspecties van archeologische onderzoeksprojecten

Archieven

- 8 inspecties digitale duurzame toegankelijkheid
- 2 nazorgonderzoeken

Rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten

- 3 inspecties Instandhouding rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten
- 5 nazorgbrieфроporten rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten

Thematische rapporten

Erfgoedinspectiebreed

- Grenzen overschreden? Onderzoek naar onrechtmatige handelingen op de gebieden archieven en archeologie

Archieven

- Beperkt houdbaar? Duurzame toegankelijkheid in een digitale omgeving bij de rijksoverheid

Collecties

- Veiligheidszorg bij rijksgesubsidieerde collectiebeherende instellingen
- De staat van de rijkscollectie bij departementen en colleges

Nieuwsbrieven

- 2 nieuwsbrieven Archieven, februari/juli 2012
- 1 nieuwsbrief Monumenten & Archeologie, mei 2012

Colofon

Erfgoedinspectie (IPC 3500)
Postbus 16478
2500 BL Den Haag
Tel: 070-4124012
Fax: 070-4124014
E: info@erfgoedinspectie.nl
www.erfgoedinspectie.nl
ISBN: 978-90-815392-7-2

April 2013